

Samozaposlene osebe in varstvo pri delu

Strokovni in drugi javnosti je bolj ali manj znano, da so pravice in obveznosti v povezavi z varstvom pri delu, ki zadevajo delodajalce in delavce, jasno določene v zakonodaji ter podrobneje razčlenjene v sodni praksi in strokovni literaturi.

Manj pa je znanega glede vrste in obsega teh pravic, ki zadevajo samozaposlene osebe, čeprav je znano, da zelo veliko posameznikov v naši državi poslovno deluje v tej statusni obliki.

Avtor:
mag. Boštjan J. Turk

Zakon o varnosti in zdravju pri delu dokaj podrobno ureja tudi zaveze (in pravice) samozaposlenih oseb, in sicer najprej definira samozaposleno osebo, ki je oseba, ki opravlja pridobitno ali drugo poklicno dejavnost kot edini ali glavni poklic pa ne zaposluje drugih delavcev in v delovni proces ne vključuje drugih oseb.

Kot samozaposlena oseba se šteje tudi oseba, ki je v skladu s predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju zavarovana kot kmet in ne zaposluje delavcev in v delovni proces ne vključuje drugih oseb, razen družinskih članov na kmetijah, v skladu s predpisi o kmetijstvu.

Taka oseba je (sama) odgovorna za svojo varnost in zdravje, kot tudi za varnost in zdravje drugih oseb, na katere vplivajo njena dejanja ali opustitve. Konkretno to pomeni, da je samostojni podjetnik, ki ima mizarsko delavnico, ali pa samostojni podjetnik,

ki ima pisarno, v kateri opravlja računovodske storitve, odgovoren za to, da poskrbi za varnost svojih strank, medtem ko so te na obisku v njegovi delavnici ali v njegovi pisarni.

Tudi za samozaposlene osebe obstaja dolžnost, da ocenijo tveganje, niso pa zavezane k izdelavi **pisne izjave o varnosti z oceno tveganja**, s pomembno izjemo, in sicer če ugotovijo, da na delovnem mestu, na katerem opravljajo svojo dejavnost, obstaja nevarnost za nezgode, poklicne bolezni in bolezni, povezane z delom – v tem primeru pa so dolžne izdelati to pisno izjavo **in obenem določiti ukrepe za zagotovitev varnosti in zdravja pri delu**.

V kolikor tveganja/nevarnosti za zdravje in varstvo pri delu torej ni, potem pisna izjava o varnosti z oceno tveganja **ni potrebna**. V tem primeru je potrebno v oceno tveganja zapisati le, da tveganj za poškodbo na delu, poklicno bolezen in druge bolezni, povezane z delom, na delovnem mestu ni. Nato pa se je potrebno pod takšno izjavo podpisati in jo shraniti med ostale interne akte v podjetju.

Če samozaposleni ugotovijo, da **obstaja nevarnost za nezgode, poklicne bolezni in bolezni,**

povezane z delom, morajo izdelati pisno izjavo o varnosti z oceno tveganja ter obenem določiti ukrepe za zagotovitev varnosti in zdravja pri delu. Izdelavo slednje je priporočljivo prepustiti strokovnjakom.

Ne glede na to, da izdelava pisne izjave o varnosti z oceno tveganja pri samozaposlenih ni obvezna v vseh primerih, je vendarle **priporočljivo, da tudi samozaposlene osebe strokovno ocenijo tveganje in pri tem jasno določijo ukrepe in način izvajanja teh ukrepov za zagotovitev varnega in zdravega dela**.

Prav tako je priporočljivo, da samozaposlene osebe opravijo **predpisani zdravstveni pregled**, čeprav taka obveznost zanje formalno ne obstaja, in sicer zato, da se izognejo morebitnim zapletom glede izplačila odškodnine zaradi nezgode pri delu s strani ZZZS.

V skladu z drugim odstavkom 87. člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ) ima namreč ZZZS (Zavod) pravico zahtevati, da morebitno povzročeno škodo povrne delodajalec, če ta nastane zaradi tega, ker je bilo delovno razmerje sklenjeno **brez**

Samozaposlene osebe morajo oceniti tveganje, niso pa zavezane k izdelavi pisne izjave o varnosti z oceno tveganja. Če ugotovijo, da na delovnem mestu, na katerem opravljajo svojo dejavnost, obstaja nevarnost za nezgode, poklicne bolezni in bolezni, povezane z delom so dolžne oceno tveganja izdelati.

predpisanega zdravstvenega pregleda z osebo, ki zdravstveno ni bila sposobna za opravljanje določenih del oziroma nalog, kar se je pozneje ugotovilo z zdravstvenim pregledom.

Za samozaposlene lahko to konkretno pomeni, da se v primeru, da ne opravijo zdravstvenega pregleda, izpostavijo tveganju, da jim Zavod škodo, ki nastane na delovnem mestu, ne bo povrnil.

Jasno je določeno tudi, da morajo samozaposlene osebe pri svojem delu uporabljati sredstva za delo in osebno varovalno opremo, ki ustreza tveganjem pri delu ter predpisanim varnostnim in zdravstvenim zahtevam.

Kadar samozaposlene osebe opravljajo dela na deloviščih (in sicer na tistih deloviščih, na katerih hkrati opravlja delo dvoje ali več delodajalcev in samozaposlenih oseb (skupna delovišča)), pa se morajo obvezno **vključiti v pisni sporazum ter izvajati skupne ukrepe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu.**

Tudi za samozaposlene osebe velja, da morajo poskrbeti za varstvo pred požarom, in sicer v taki meri, ki ustreza vrsti in naravi dejavnosti, s katero se ukvarjajo.

Če na delovnem mestu doživijo nezgodo (nezgoda pri delu), zaradi katere so **nezmožne za delo več kot tri delovne dni,** kot tudi če ugotovijo poklicno bolezen in nevarni pojav, morajo o tem obvezno obvestiti inšpekcijo.

Kršitve v zvezi z ukrepi varstva pri delu lahko samozaposlene osebe drago stanejo. V skladu z 78. členom ZVZD-1 (Zakona o varnosti in zdravju pri delu) se lahko namreč samozaposlene osebe kaznuje **z globo za prekršek v višini od 500 do 10.000 EUR** v primerih, ko ne ocenijo tveganja; ko ne izdelajo pisne izjave o varnosti z oceno tveganja ter ne določijo ukrepov za zagotovitev varnosti in zdravja pri delu; če ugotovijo, da obstaja nevarnost za nezgode, poklicne bolezni in bolezni, povezane z delom; če pri svojem delu

ne uporabljajo sredstev za delo in osebne varovalne opreme, ki ustreza tveganjem pri delu ter predpisanim varnostnim in zdravstvenim zahtevam; če se ne vključijo v pisni sporazum ter ne izvajajo skupnih ukrepov za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu na deloviščih (39. člen ZVZD-1); če inšpekciji ne prijavijo nezgode pri delu, zaradi katere so nezmožni za delo več kot tri delovne dni; kot tudi če ne prijavijo ugotovljene poklicne bolezni in nevarnega pojava.

SODNA PRAKSA

Vrhovno sodišče RS je v zadevi VS 4002971 dne 31. 8. 2016 izreklo sodbo, ki jo bodo samozaposleni nedvomno pozdravili – nanaša se namreč na (dolgotrajno) problematiko uveljavljanja regresnih zahtevkov Zavoda v odnosu do samozaposlenih.

Sodišče je med drugim izreklo, da je namen predpisov o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju varstvo položaja oškodovanca

(zavarovanca), ki je samozaposlena oseba. V nasprotju s tem namenom bi bila ureditev, po kateri bi mu Zavod najprej zagotovil sredstva za njegovo zdravstveno oskrbo, nato pa od njega terjal njihovo povračilo.

Zato zakon (ZVZZZ) Zavodu v razmerju do oškodovanca (zavarovanca) načeloma **ne daje regresnega zahtevka, četudi je slednji odgovoren za nastalo škodo.** Regresni zahtevek mu daje le v razmerju do delodajalca (ki v klasičnem delovnem razmerju – za razliko od samozaposlene osebe – ne bo mogel nastopati v vlogi oškodovanca), pa še to le v delu, v katerem je kot organizator delovnega procesa za škodo tudi dejansko odgovoren.

Vrhovno sodišče je namreč že zavzelo stališče, da je v primeru soodgovornosti oškodovanca (njegovega delavca) za nastanek škode regresni zahtevek Zavoda omejen le na del, za katerega odgovarja delodajalec. ■